

CONTEXT SOCIOCULTURAL GENERAL

INTRODUCCIÓ A LA SITUACIÓ LITERÀRIA DEL S. XX

El català tingué un desenvolupament plenament normal com a llengua parlada i de cultura durant tota l'edat mitjana. Literàriament, l'etapa culmina amb un s.XV considerat el Segle d'Or, sobretot a València amb els nostres clàssics Ausiàs March, Joanot Martorell o Jaume Roig.

Del segle XVI al XVIII s'inicia un conflicte lingüístic entre el castellà i el català que conduirà en primer lloc a la decadència literària del segon en favor del primer. Més tard i progressivament, el castellà s'introduirà en més àmbits fins a la bilingüització de bona part de la nostra societat.

En aquesta situació sociolingüística, el s.XIX o de la Renaixença es caracteritza pels intents de recuperar la dignitat literària de l'idioma, amb resultats desiguals en diferents zones del domini lingüístic. Així, fou més intensa i productiva a Catalunya, ja que hi apareix associada al naixement del nacionalisme polític.

El s. XX comença a Catalunya amb un moviment anomenat Noucentisme (1900-1923) que se centrarà en la renovació global del fet autòcton des dels punts de vista ideològic (Eugeni d'Ors), polític (Prat de la Riba i la Lliga Regionalista de Catalunya) i cultural-literari (Pompeu Fabra, l'I.E.C., Carner, Riba ...)

A València i Balears, la recuperació de l'ús de la llengua fou relativa, tot i que l'etapa republicana (1931-1936) també fomentava aquest procés. D'altra banda, ens trobem en l'època en què la literatura, com a forma d'art, és part d'una cultura de massa naixent i participa de la llei del mercat.

DE LA POSTGUERRA FINS ELS ANYS 70

El final de la Guerra Civil l'any 1939 significà

- **Pèrdua de les llibertats** democràtiques i repressió a tota forma de dissidència.
- **Unificació lingüística i cultural** amb persecució a les llengües i literatures diferents de la castellana, considerades clares mostres de separatisme. Així, per imperatiu legal desapareix el català de la vida pública i es prohibeix l'edició en esta llengua fins el 1946.
- Limitacions imposades per una **censura** que s'havia d'esquivar de vegades disfressant temes, dates o llocs d'edició compromesos.

Com a conseqüència, s'havia de tornar al punt zero en el camí de recuperació de la nostra literatura en una situació absolutament negativa. A l'**exili exterior** de molts autors caldrà afegir un **exili interior** dels que es queden, que els fa autocensurar-se per tal de no patir la repressió de la dictadura.

Tot i això, podem distingir diferents moments al llarg de la dictadura pel que fa a la duresa de la repressió exercida, depenent de les circumstàncies interiors i exteriors. Distingim tres etapes clau en el franquisme.

a) Primer moment (1939-1946) on la repressió fou molt dura. Foren uns anys de gran aïllament exterior i interior en què milers de persones s'hagueren d'exiliar i altres foren empresonades. Uns anys de clandestinitat absoluta per a tota dissidència, per mínima que fóra. El general Franco se sentia fort i, en certa manera, emparat pels altres dictadors europeus del mateix signe (Hitler, Mussolini) que en aquells anys estaven en guerra.

Hi havia un control ferri per part de la censura. Alhora, totes les institucions vinculades a la nostra cultura foren suprimides i sols *La Rat Penat a València* rebé l'autorització per a fer actes de tipus folklòric que es consideraven inofensius.

Amb aquesta situació, només aparegueren insignificants mostres poètiques d'escassa incidència i de temàtica sovint religiosa mentre la novel·la era inexistent.

A partir del 1945 apareixen les primeres revistes, reunions i publicacions clandestines.

b) Consolidació del règim (dècada dels 50) dictatorial al moment en què es produeix la derrota dels règims amics (nazisme i feixisme). Hi ha una estratègia d'aparent tolerància per tal de sobreviure davant part d'Europa i els Estats Units, vencedors de la Segona Guerra Mundial i en principi hostils a totes les dictadures.

Entre les accions que demostren la relativa obertura trobem l'autorització de realitzar actes públics d'escriptors d'expressió no castellana o la creació de noves editorials, premis literaris (Joanot Martorell, Víctor Català) i revistes (Serra d'Or). A poc a poc, la nostra literatura eixia de la clandestinitat i eixamplava els horitzons al gènere novel·lístic (desaparegut per qüestions d'infraestructura al període anterior). Al mateix temps, una crítica literària començava a ser exercida per autors no professionals.

c) Creixement econòmic (dècada dels 60) generalitzat a Europa amb oberturisme en tots els sentits, que arriben a casa nostra. A Espanya, l'aparició del fenomen del turisme va comportar l'expansió i l'enfortiment d'aquella represa cultural i literària. La cultura autòctona va popularitzant-se a lentament a través de diferents associacions (Òmnium Cultural), editorials (Ed. 62, Proa, Tres i Quatre), premis literaris (Sant Jordi), revistes, discos i concerts (La Nova Cançó), aparicions esporàdiques a la ràdio... A la fi de la dècada arriben a la Universitat de València joves dels pobles que encara no havien abandonat el valencià. Aquesta institució esdevindrà un focus de renovació cultural i normalització lingüística. Aquests temps tindran una continuïtat durant la dècada dels setanta, que enllaçarà amb la transició política cap a la democràcia.

DELS ANYS 70 A L'ACTUALITAT

Entre finals dels anys 60 i el 1975 assistim a la progressiva desintegració del règim franquista, que ja havia anava fent concessions com l'acceptació de l'ensenyament del català en la Ley General de Educación del 1970. Amb la mort de Franco el 1975 s'inicia la **transició a la democràcia**, amb uns fets històrics rellevants :

- 1977: primeres eleccions democràtiques.
- 1978: nova Constitució que proclama la cooficialitat de les llengües autonòmiques i el castellà.
- 1979, 1982, 1983: Estatuts d'Autonomia de Catalunya, C. Valenciana i Balears.
- 1983-1986 : Diverses lleis de Normalització del català; a la C. Valenciana : LUEV o Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià.

Aquests context impulsa la progressiva incorporació del català en ensenyament, mitjans de comunicació (televisions, premsa...) i va obrint un mercat editorial considerable. La llengua està doncs en procés de normalització, no sense entrebancs.

Són factors fonamentals pel que fa a la literatura

- La cooficialitat de les llengües
- Creació d'una infraestructura editorial amb enfortiment de les ja existents i creació de noves a partir del mercat escolar (Bromera, Marfil, Tàndem)
- Les ajudes dels governs autonòmics que beneficien les produccions culturals en llengua autòctona (subvencions a l'edició, l'audiovisual, el teatre...)
- Presència major de crítics literaris i aportacions dels mitjans de comunicació.

Actualment, es pot parlar de la consolidació d'un autèntic circuit literari català, a pesar de les variants lingüístiques territorials i de les dificultats de pertànyer a governs autonòmics diferents.